

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
7457-11

meddelad i Stockholm den 6 november 2012

SÖKANDE

AA

Ombud: Advokaterna Johan Granehult och Bo Hansson
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 4291
203 14 Malmö

KLANDRAT AVGÖRANDE

Regeringens (Miljödepartementet) beslut den 8 september 2011,
M2010/3217/Ma/P, angående detaljplan för del av Matvik 1:2 och 1:4 m.fl.,
Hällaryd, Karlshamns kommun

SAKEN

Rättsprövning

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver regeringens beslut.

YRKANDEN M.M.

AA ansöker om rättsprövning och yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska upphäva regeringens beslut och återförvisa ärendet till regeringen. Han anför bl.a. följande.

Dok.Id 125917

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

Mål nr
7457-11

Regeringens beslut strider mot reglerna i 1 kap. 5 §, 2 kap. 1 § samt 5 kap. 2 § plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL. Han äger fastigheten Matvik 1:98. Om detaljplanen genomförs kommer en mycket stor del av fastigheten att tas i anspråk som allmän platsmark. Regeringen hävdar att en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen leder till att allmänhetens intresse av tillgång till strandområdet får anses vara starkare än hans enskilda intressen. Denna slutsats är felaktig och står i strid med ovan nämnda bestämmelser.

På fastigheten finns, utöver boningshus och uthus, en anlagd strand med brygga samt en sjöbod belägen vid strandbrynet. Bryggan, sjöboden, tomten och stranden används uteslutande av honom och hans familj. Marken mellan boningshuset, sjöboden, bryggan och stranden utgörs av en klippt gräsmatta. Det finns inga nämnvärda höjdskillnader och ingen skymmande växtlighet inom detta område utan allt hänger ihop och bildar en helhet. Från boningshuset till stranden är det endast cirka 50–60 meter. Tidigare generationer har varit fiskare och använt sjöboden för husbehovsfiske och boden hör alltså sedan länge till huset. Bryggan och stranden har anlagts och är en integrerad och naturlig del av tomten. Förutom bryggan finns vid strandremsan stenrösen som skyddar mot erosion samt en trappa vid sjöboden ner mot vattnet. Marken närmast sjöboden används som uteplats. Hela området har klar tomtkaraktär och används inte av allmänheten. Det har heller aldrig funnits något intresse från allmänhetens sida att använda området. Området måste anses utgöra en del av hemfridszonen.

Vad som ingår i hemfridszonen finns inte reglerat i lagtext utan får bestämmas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. husens storlek och läge samt arten och omfattningen av den aktuella marken och de anläggningar som finns på den, jfr RÅ 1961 ref. 28 och RÅ 1991 ref. 54. Om allmänheten får tillträde till strandområdet är risken mycket stor att det kommer att bli ”spring” även på övriga delar av tomten, dvs. ännu närmare bostadshuset.

Värdet av en sjötomt är mycket stort. Att göra delar av hans fastighet till allmän platsmark dit allmänheten har tillträde utgör ett expropriationsliknande ingrepp. Enligt en värdering som nyligen gjorts medför ett genomförande av detaljplanen

Mål nr
7457-11

att fastighetens marknadsvärde minskar med ca 1,7 miljoner kr. Enligt planen ska inte kommunen utan den enskilde fastighetsägaren vara huvudman för allmän platsmark. Det innebär att det blir synnerligen svårt för honom att få ersättning för ingreppet.

I RÅ 2009 not. 78 fann Högsta förvaltningsdomstolen att syftet med planen, att säkerställa sista delen av en fem kilometer lång gångväg som löpte utmed en strand, inte kunde genomföras utan att enskilda intressen åsidosattes genom att de som promenerade under stor del av året riskerade att beträda tomtmark inom klagandenas fastigheter med följd att deras hemfrid kränktes. En jämförelse med rättsfallet ger vid handen att det allmänna intresset i förevarande fall är avsevärt svagare samt att den visade skadan på det enskilda intresset är väsentligt större.

Högsta förvaltningsdomstolen har den 24 maj 2012 berett regeringen tillfälle att yttra sig. Regeringen har anfört bl.a. att vad AA uppgett inte utgör skäl för att frångå den bedömning som har gjorts i det klandrade beslutet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Av 1 § lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut framgår att en enskild får ansöka om rättsprövning av sådana beslut av regeringen som innefattar en prövning av den enskildes civila rättigheter eller skyldigheter i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen. Enligt 7 § ska Högsta förvaltningsdomstolen upphäva regeringens beslut om beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som sökanden har angett eller som klart framgår av omständigheterna. Detta gäller dock inte om det är uppenbart att felet saknar betydelse för avgörandet.

Rättsprövningen innefattar, förutom ren lagtolkning, även sådana frågor som faktabedömning och bevisvärdering samt frågan om beslutet strider mot kraven på saklighet, opartiskhet och allas likhet inför lagen. Prövningen omfattar också fel i

förfarandet som kan ha påverkat utgången i ärendet. Om de tillämpade rättsreglerna är så utformade att det föreligger en viss handlingsfrihet vid beslutsfattandet, omfattar rättsprövningen frågan om beslutet ryms inom handlingsfriheten (jfr prop. 1987/88:69 s. 23–25 och 234).

Vid prövning av frågor enligt ÄPBL ska enligt 1 kap. 5 § ÄPBL både allmänna och enskilda intressen beaktas. Enligt 5 kap. 2 § första stycket ska vid utformningen av en detaljplan skälig hänsyn tas till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande. Enligt 2 kap. 1 § första stycket ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Den ifrågavarande detaljplanen möjliggör ny bebyggelse både som förtätning inom den befintliga bebyggelsestrukturen och som nyexploatering av tio hus i planområdets nordvästra del. Sammantaget tillåter planen cirka 50 nya tomter i området. I planbeskrivningen anges att tillgängligheten till stranden säkerställs i planen. Planområdet innefattar stora ytor med naturmark samt strand- och vattenområden till vilka allmänheten har tillgång.

AA äger fastigheten Matvik 1:98. I detaljplanen läggs fastigheten ut dels som kvartersmark för bostäder, dels – vad avser mark i fastighetens södra del och mark som ligger närmast vattnet – som allmän platsmark, natur. Frågan gäller hur stor del av markområdet mellan boningshuset och stranden som ska betraktas som tomtmark där markägaren har rätt att hävda sin hemfridszon.

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Bortsett från själva strandremsan består det aktuella området av klippt gräs samt ett fåtal träd. Från boningshuset är det utsikt mot stranden och det är knappast möjligt att uppehålla sig där utan att synas från byggnaden. Nedifrån stranden upp mot boningshuset är marken svagt stigande och sikten är fri utan vegetation som kan ge skydd mot insyn. Avståndet mellan stranden och byggnaden är, såvitt framgår, cirka 50–60 meter. Vid stranden

Mål nr
7457-11

finns en brygga och sjöbod med uteplats. Det har inte ifrågasatts att stranden aldrig har använts av allmänheten utan uteslutande av AA och hans familj.

Området mellan bostadshuset och stranden får enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening mot nu angiven bakgrund anses utgöra tomtmark.

Detaljplanens syfte är bl.a. att säkerställa att stranden inom planområdet är tillgänglig för allmänheten. Av utredningen i målet framgår emellertid att detta syfte inte kan genomföras vad gäller AAs fastighet utan att hans enskilda intressen åsidosätts genom att allmänheten kommer att kunna uppehålla sig på tomtmark inom fastigheten med följd att hans rätt till hemfrid träds för när. Med hänsyn härtill finner Högsta förvaltningsdomstolen att det avsedda syftet med planen inte kan genomföras utan att enskilda intressen åsidosätts på ett sätt som uppenbart inte motsvarar en rimlig avvägning enligt ÄPBL. Regeringens beslut ska därför upphävas.

Mats Melin

Karin Almgren

Lennart Hamberg

Olle Stenman

Erik Nymansson

Andreas Sundberg

Föredragande justitiesekreterare

Avd. I

Föredraget 2012-10-17